

Genişletilmiş Özet

Bağımlılarda Nikotin Kullanım Farkındalığı ve İğörü Ölçeği: Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Giriş

Tütün ve tütün ürünlerini kullanma alışkanlıkları önemli toplumsal sağlık sorunları arasında sayılmakta ve önlenebilir mortalite ve morbidite sebeplerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Nikotin bağımlılığı için tedavi girişimlerinin genel başarısızlıkla sonuçlanmasında en önemli neden bireyin sigara içme davranışını sürdürmesi ve tütün ürünlerini bırakmak için tedavi ihtiyacı olduğunu fark edememesi sayılabilmektedir. Literatürde konuyla ilgili 2022 yılında geliştirilen ‘Nikotin Kullanımı Farkındalık ve İğörü Ölçeği’ (NAS) dışında nikotin bağımlılığın farkındalık düzeyini belirleyecek başka bir ölçeğe rastlanılmamıştır. Çalışmada NAS’ın Türkçe’ye uyarlanması ile geçerlik ve güvenirliliğinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Yöntemler

Çalışma 2022 yılında nikotin bağımlısı olan 18 yaş ve üstü erişkinlerde yapılan metodolojik tipte bir araştırmadır. Çalışma için ölçeği geliştiren yazarlar, etik kurul ve tüm idari izinler alınmıştır. Çalışmada ilk olarak NAS’ın dil ve kapsam geçerliliği sağlandıktan sonra, ölçeğin geçerlik ve güvenirliliği analiz edildi. Veri toplama evresi iki aşamalı idi. İlk aşamada 561 kişiye Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi (FNBT) uygulandı. Testten 4 ve üzeri puan alan 368 (%65,6) kişi orta/yüksek bağımlılık düzeyine sahip katılımcılar olarak çalışma grubunu oluşturdu. Veri toplama aracı olarak FNBT, NAS ve Değişime Hazır Olma ve Tedavi İsteği Ölçeği (SOCRATES) nin yanı sıra amaca uygun olarak kapsamlı literatür taraması sonucu oluşturulan bir anket uygulandı. Geerlilikgüvenirlik analizlerinde kapsam, görünüş, yapı ve ölçüt geçerliliğinin yanı sıra iç tutarlılık, madde ayırt ediciliği ve test-tekrar test analizleri yapıldı. Gruplar arası karşılaştırmalarda Mann Whitney U, Kruskal Wallis ve Spearman korelasyon testleri kullanıldı.

Bulgular

Geçerlik Analizleri

Kaiser – Mayer – Olkin değeri 0,83, Bartlett’s testi $\chi^2:1053,45$, $df:21$ ($p < 0,001$) değerlerine göre verinin faktör analizine uygun olduğu görüldü. Ölçeğin tek alt boyut olduğu doğrulanarak, madde faktör yüklerinin 0,33 – 0,71 arasında olduğu görüldü. Açıklanan toplam varyans %52,70 idi.

Eşdeğer Ölçüt (Yordama) Geçerliliği

Katılımcıların SOCRATES’ten aldıkları puanlar ile NAS’dan aldıkları puanlar arasında Spearman korelasyon analizi sonucuna göre pozitif yönlü güçlü bir ilişki mevcuttu ($r = 0,71$, $p < 0,001$).

Ölçeğin Madde Ayırt Ediciliği

Günlük sigara tüketimi 30 adetten fazla olan bireyler grubun %10,6’sını oluşturmaktaydı. Günlük sigara tüketimi 30 adetten az olanların, fazla olanlara göre NAS’tan aldıkları puanlar daha yüksekti ($p = 0,015$). Alt ve üst %27’lik grupların hem madde bazında hem de toplam puanlar arasında anlamlı fark olduğu görüldü (ikisi için de $p < 0,001$).

Güvenirlik Analizleri

Ölçeğin iç tutarlılığını değerlendirmek amacıyla hesaplanan Cronbach α güvenilirlik katsayısı 0,85 idi. Madde toplam korelasyon katsayıları 0,46 – 0,75 arasındaydı. Tekrar test değerlendirmelerindeki puanlar ise 1,92 – 7,33 arasında değişmekte olup, ortancası 5,66 idi. Test – tekrar test karşılaştırmasında toplam NAS puanları arasında pozitif yönlü güçlü bir korelasyon saptandı ($r = 0,76$, $p < 0,001$).

Kesitsel analizler

Çalışma için toplanan verilere göre 368 katılımcının 138’i (%37,5) kadın ve 230’u (%62,5) erkek idi. Yaşları 18 – 80 arasında değişmekte olup ortalaması $41,1 \pm 14,6$ yıldır. Çalışma grubunun NAS toplam puanları 1,13 – 9,79 aralığında ve ortalaması (SS) 6,20 (1,71) puan idi.

Tartışma

Kendini nikotin bağımlısı olarak tarifleyen kişi sayısı sadece 267 (%72,6) idi. Yaş, medeni durum, öğrenim düzeyi gibi demografik özelliklerin yanı sıra kronik hastalık varlığı ve sigara içme yılı, nikotin bağımlılarında NAS için yordayıcı idi. Tütün ile mücadele kapsamında yürütölen tüm politikalara rağmen, toplumda her 3 – 4 kişiden birinin sigara içtiği bir ölke olarak, tehlikenin sadece sağlık alanında değil, ekonomik boyutta da büyük bir kayıp olduğu unutulmamalıdır. Bu bağlamda, tütünlü mücadele kapsamında ilk adım; bireylerin iğörü kazanmasına fırsatlar sunarak bırakma tedavilerine ulaşmalarını kolaylaştırmak olabilir.

Çalışma, ölkemizde nikotin bağımlılarında farkındalık ve iğörüü değerlendirebilen ilk ölçek çalışmasıdır. Nikotin farkındalık ve iğörü ölçeği, ölkemizde nikotin bağımlıları için kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçektir. Bağımlı bireylerde farkındalık yaratılarak oluşacak bilinçlenme sayesinde, tedaviye yönelik başvuruların artabileceği ve tedavi cevabının değerlendirilmesini amaçlayan çalışmalarda NAS’tan faydalanılabileceği düşünöldü.